Διαπολιτισμική Παιδαγωγική στο Νηπιαγωγείο

8: Εκπαιδευτικές προσεγγίσεις διαχείρισης της πολυπολιτισμικής διαφορετικότητας: Αφομοίωση και Ενσωμάτωση

Αρβανίτη Ευγενία

ΤΕΕΑΠΗ, Πανεπιστήμιο Πατρών

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

•που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο

•που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο

•που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Σημείωμα Αναφοράς

- Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Αρβανίτη Ευγενία 2015. «Πολυπολιτισμικότητα και Σχεδιασμοί Μάθησης». Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: https://eclass.upatras.gr/courses/PN1549/

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
ΕΣΠΑ 2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σκοπός ενότητας

- Να οριοθετηθούν όροι όπως διαπολιτισμικότητα, διαπολιτισμική ικανότητα, ετερότητα, διαφορετικότητα, αναστοχασμός, εθνοτικές ομάδες
- Να αναλυθούν τα μοντέλα της αφομοίωσης και της ενσωμάτωσης

Το πλαίσιο: Νεωτερικότητα

- Μια μορφή κοινωνικής οργάνωσης που χαρακτηρίζει τις σύγχρονες κοινωνίες και προέκυψε από μια σειρά ιστορικών διεργασιών
- Από το λόγο του διαφωτισμού / 18ος
- Ανάπτυξη καπιταλισμού και βιομηχανισμού
- Εθνικό κράτος σχηματισμός σύγχρονων τάξεων
- Μετάβαση από τη θρησκευτικότητα στην κοσμικότητα

Ιδέες νεωτερικότητας

- Ορθολογικός εαυτός, συνειδητός, αυτόνομος, ικανός για γνώση
- Αυτογνωσία και γνώση μέσω της λογικής
- Η γνώση που παράγεται από τον αντικειμενικό ορθολογικό εαυτό είναι επιστήμη ..
- Μια αλήθεια … επιστημονική
- Η γνώση/αλήθεια/ επιστήμη οδηγεί στην πρόοδο/ τελειότητα
- Η επιστήμη αναλύει όλες τις ανθρώπινες συνήθειες
- η λογική κρίνει το τι είναι αλήθεια /σωστό
- Το οποίο είναι σταθερό
- Η επιστήμη είναι ουδέτερη και αντικειμενική

Μετανεωτερικότητα / μεταβάσεις

- Από το βιομηχανισμό στην κοινωνία της πληροφορίας / νέα τεχνοκρατική εργατική ελίτ
- Από το φορντισμό στον μεταφορντισμό (ευέλικτη μεταποίηση, αυτοματισμός της ποικιλίας, πολυεξειδικευση της εργασίας – ο χειρώντακτας εργάτης στο περιθώριο)
- Από το εθνικό κράτος στην παγκόσμια κοινότητα / αλληλεξάρτηση
- Αμφισβητείται πια η δυνατότητα του νεωτερικού λόγου να παράγει κανονιστικές αρχές αναλλοίωτες

Χαρακτηριστικά μετανεωτερικότητας

- Απροσδιοριστία του πραγματικού
- Η τυχαιότητα
- Η σχετικότητα
- Αμφισβήτηση της δεσμευτικής αντικειμενικότητας
- Ριζική απόρριψη καθολικής σκέψης
- Αδέσμευτη χειραφέτηση της ατομικότητας

Χαρακτηριστικά Παγκοσμιοποίησης

- Νέες συλλογικότητες
- Η γνώση είναι άυλο κεφάλαιο
- Οικονομικές, πολιτικές, κοινωνικές συγκρούσεις
- Η παγκοσμιοποίηση μια διαδικασία κοινωνικών μεταβολών σε όλες τις κοινωνικές σφαίρες και σε πολυδιάστατη επέκταση
- Συνεχής αλληλεπίδραση πολιτισμών και προτύπων
- Με διομαδικές συγκρούσεις και επαναδιαπραγμάτευση των αντιλήψεων περί διαφορετικότητας

Ο πολιτισμός της πραγματικής εικονικότητας- των απεικονίσεων

- Η μετατροπή των σχέσεων εμπειρίας
  - Εξασθένιση πατριαρχίας
  - Νέα μοντέλα οικογένειας / κοινωνικοποίησης
  - Ισότητα των δύο φύλων
  - Νέες βασικές ικανότητες των ατόμων: ευελιξία και όχι υπακοή, δημιουργικότητα νέων τρόπων και όχι μίμηση, νέες σεξουαλικότητες και ρόλοι φύλων, νέοι τρόποι επικοινωνίας
- Η αλλαγή αντίληψης του χώρου-χρόνου

Παγκόσμια συλλογικότητα

- Η παγκοσμιοποίηση συμβάλλει στη συγκρότηση μιας νέας συλλογικής-ατομικής οικουμενικής ταυτότητας (μετα-εθνική ταυτότητα) που ωστόσο μπορεί να θέσει το άτομο σε μια κατάσταση ανομίας (Apple, 2001)

- Η παγκοσμιοποίηση επιτυγχάνει την εντατικοποίηση της παγκόσμιας συνείδησης μέσα από τη σχετικοποίηση των ατομικών και εθνικών πρακτικών και την αναγωγή τους σε διεθνικά σύμβολα και πρακτικές.

Ο ρόλος της εκπαίδευσης

- Knowledge workers:
- Πώς αντιλαμβανόμαστε τον όρο αυτόν;

- Πώς αντιλαμβάνεστε το ρόλο της εκπαίδευσης στο σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο πλαίσιο;

Το παγκόσμιο εκπαιδευτικό πλαίσιο

- Διεθνοποίηση της γνώσης και των προγραμμάτων σπουδών
- Διαχείριση πολιτισμικής και όχι μόνο πολυμορφίας
- Η εκπαίδευση ως οικονομική σταθερά που διαμορφώνει παγκόσμιους πολίτες, εκπαιδευόμενους, εργαζόμενους
- Τα σχολεία ως μαθησιακές κοινότητες παραγωγής γνώσης
- Οργάνωση μαθησιακών εμπειριών που θα επιτρέπουν τη συνεργατική, ευέλικτη και μετασχηματίζουσα μάθηση
- Οι εκπαιδευτικοί ως φορείς κοινωνικής αλλαγής (& reflective practitioners)

Δραστηριότητα 30’

- Συμπληρώστε το γλωσσάρι με τους σημαντικούς όρους αυτής της παρουσίασης:
  - Πολιτισμός
  - Παγκοσμιοποίηση
  - μετανεωτερικότητα
  - Διαπολιτισμικός
  - Διαπολιτισμική ικανότητα
  - Ετερότητα - Εθνοπολιτισμική διαφορετικότητα
  - Αναστοχασμός

- Συζήτηση ορισμών.

Έννοιες –κλειδιά της διαπολιτσμικότητας….

- **Πολιτισμός:** Εκείνες οι ικανότητες, έννοιες και μορφές συμπεριφοράς που οι άνθρωποι έχουν αποκτήσει ως μέλη μιας κοινωνίας (Eriksen 2007, σ. 24).
- **Διαπολιτισμικός:** Αφορά στη σχέση και στις ανταλλαγές μεταξύ πολιτισμών.

Διαπολιτισμική Ικανότητα

- Γνώσεις, στάσεις και δεξιότητες που προκύπτουν από την ευαισθητοποίηση σε θέματα διαπολιτισμικής γνώσης και ανταλλαγών,
- Η Διαπολιτισμική ικανότητα προάγει την αλληλοκατανόηση και την αλληλεπίδραση μεταξύ διαφόρων πολιτισμικών ομάδων που συναποτελούν μια κοινωνία, προς όφελος όλων.

Ετερότητα – διαφορετικότητα

- **Ετερότητα/διαφορετικότητα:** Η συνειδητοποίηση του γεγονότος ότι τα μέλη διαφόρων πολιτισμικών ομάδων αντιλαμβάνονται και ταξινομούν τον κόσμο και δρουν μέσα σε αυτόν με διαφορετικούς τρόπους, σύμφωνα με τα αξιακά συστήματα και με το ιστορικό-πολιτισμικό υπόβαθρο της κάθε ομάδας.
- Οι τρ**όποι αυτοί πρέπει να γίνον**ται κατανοητοί με τους δικούς τους όρους, και όχι με τους όρους ενός άλλου αξιακού συστήματος (**πολιτισμικός σχετικισμός**). Μόνο τότε μπορούμε να διεισδύσουμε στη νοοτροπία των πολιτισμικά «άλλων» και να προαγάγουμε ουσιαστικές ανταλλαγές μαζί τους.

Αναστοχασμός

- **Αναστοχασμός:** Η αυτο-κριτική στάση, από την πλευρά των εκπαιδευτικών, γύρω από γνώσεις, θέματα και συμπεριφορές που θεωρούν ως δεδο**μένες και «φυσικές», τρό**πον τινά, ενώ είναι πολιτισμικές, και δεν είναι απαραίτητο να συμπίπτουν με αυτές των μελών άλλων πολιτισμικών ομάδων.
- **Ο αναστοχασμός του εκπαιδευτικού**, σημαντικό εργαλείο που προάγει το έργο του, μπορεί να φέρει ανάλογη ανταπόκριση αυτοκριτικής και επιθυμία επικοινωνίας, από τους μαθητές και τους γονείς τους, μετανάστες ή παλιννοστήσαντες.

Εθνοτικές ομάδες

- **Εθνοτικές ομάδες:** Ομάδες ατόμων που ζουν στο πλαίσιο μιας εθνικής ή πολυεθνοτικής κοινωνίας και ξεχωρίζουν με βάση κάποιο σημαντικό πολιτισμικό χαρακτηριστικό που τους διακρίνει (θρησκευτικό, γλωσσικό, φυλετικό κτλ.).
- Οι ομάδες μεταναστών και προσφύγων στην Ελλάδα αποτελούν εθνοτικές ομάδες (ethnic groups), ενώ οι Έλληνες μετανάστες και οι απόγονοί τους που ζουν στην Αμερική, στην Αυστραλία κτλ. είναι επίσης εθνοτικές ομάδες στις χώρες αυτές.

Αφομοίωση

- **Κυριαρχεί ως τα μέσα της δεκ. 1960**
- Αδιάφορη η εθνοπολιτσμική διαφορετικότητα του πληθυσμού- εχθρότητα απέντανι στον ξένο/άλλο
- επικράτηση του ‘ανώτερου’ εθνικού πολιτισμού
- Απώτερος στόχος η ομοιογενοποίηση και η καθολική ισχύς ενός έθνους-κράτους και η εξασφάλιση της κοινωνικής ιεραρχίας.

Διαδικασία Αφομοίωσης

- **Η αφομοίωση θεωρείται ως κατάσταση – ως το τελευταίο στάδιο του επιπολιτισμού (συγχώνευσης των πολιτισμών στον κυρίαρχο κοινό πολιτισμό) μετά την**
  - Επαφή/ανταγωνισμός
  - Σύγκρουση
  - Προσαρμογή
- **Η διαδικασία της αφομοίωσης ολοκληρώνεται όταν έχει επέλθει ολοκληρωτική αποδοχή - η καθολική επανακοινωικοποίηση των διαφορετικών ομάδων.**
  - Πολιτιμσικών προτύπων
  - Ευρεία συμμετοχή σε ομάδες της χώρας εγκατάστασης
  - Μικτοί γάμοι
  - Ισχυρή ταύτιση με εθνικά πρότυπα και την κυρίαρχη εθνική ταυτότητα
  - Απουσία διομαδικών συγκρούσεων λόγω ανυπαρξίας εθνοπολιτισμικής διαφορετικότητας

Αφομοίωση και δομολειτουργισμός

- Ο δομολειτουργισμός νομιμοποίησε την ιδεολογία της αφομοίωσης μέσα από τις θέσεις **εξελικτικού οικουμενισμού.**
- **Οι κανόνες εξέλιξης των ατόμων και των κοινωνιών είναι οικουμενικοί.** Έτσι όλες οι επιμέρους κοινωνίες θα ενσωματωθούν σε ένα ενιαίο οικουμενικό κοινωνικό σύστημα (π.χ. προηγμένες βιομηχανικές κοινωνίες).
- Οι κοινωνίες που παραμένουν εκτός είναι υποανάπτυκτες .
- Ο πολιτισμός των μεταναστευτικών ομάδων π.χ. είναι ελλιπής- πρόκειται για ένα δυσλειτουργικό πολιτισμικό κεφάλαιο σε σχέση με τις προηγμένες κοινωνίες εγκατάστασης.

Αφομοίωση= Απορρόφηση/ συμμόρφωση

- Η οποιαδήποτε καταγεγραμμένη διαφορετικότητα θα πάψει σταδιακά να υπάρχει.
- Οι μεταναστευτικές κοινότητες απορροφούνται από το γηγενή πληθυσμό για να συμμετέχουν ισοδύναμα στη διατήρηση της κοινωνίας.

- Η εθνότητα είναι ένα προσωρινό φαινόμενο-παροδικό

- Η εθνότητα είναι μια παθολογική κατάσταση και αποτελεί εμπόδιο για την πλήρη κοινωνική ένταξη

Αφομοίωση και εκπαίδευση

- Στόχος η μετάδοση γνώσεων και ικανοτήτων όλων των μαθητών για τη συμμετοχή τους στον κοινό εθνικό πολιτισμό.
- Μέσο η μονογλωσσική και μονοπολιτισμική προσέγγιση και η καλλιέργεια της διαχρονικής αξίας του έθνους κράτους.
- Τα παιδιά με εθνοπολιτισμική διαφορετικότητα αντιμετωπίζονται ως **πρόβλημα** που θα πρέπει να αντιμετωπιστεί κυρίαρχα μέσα από τη διδασκαλία της επίσημης γλώσσας και του ποσοτικού περιορισμού του πλουραλισμού στην τάξη.
- Θεωρία του ελλείμματος ως προς την κυρίαρχη γλώσσα και τον πολιτισμό.
- Τα παιδιά διαφορετικής καταγωγής αντιμετωπίζονται ως ελλειμματικά

Αφομοίωση και σχολείο

- Το σχολείο ως υποσύστημα στη λογική του δομολειτουργισμού καλείται να συμβάλλει στη σταθερότητα μέσα από την κοινωνικοποίηση, την προσαρμογή στις κοινές εθνικές αξίες.
- Η μη προσαρμογή οδηγεί στον αποκλεισμό για τη διαφύλαξη της σταθερότητας.
- Θεμελιώδης στόχος η αντιστάθμιση του πολιτισμικού ελλείμματος / του δυσλειτουργικού πολιτισμικού κεφαλαίου για κοινωνική σταθερότητα και για ισότιμη συμμετοχή στα υποσυστήματα του κράτους.

Αφομοιωτικές εμμονές

- Όλοι αντιμετωπίζονται το ίδιο
- Η διατήρηση της εθνοπολιτισμικής ποικιλομορφίας θέτει σε κίνδυνο τη συνοχή του κράτους και οδηγεί σε πολώσεις
- Η ποικιλομορφία καθηλώνει τα μέλη των εθνικών ομάδων σε χαμηλή κοινωνική θέση
- Η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας δρα αρνητικά στις σχολικές επιδόσεις και την επαγγελματική κινητικότητα.
- Το εθνικό πολιτισμικό σύστημα παραπέμπει σε ένα ανώτερο σύστημα αξιών στο οποίο όλοι θα πρέπει να συμμετέχουν.

Αφομοίωση και επίδοση

- Το κράτος έχει υποχρέωση να εκπαιδεύει όλους τους μαθητές στην επίσημη γλώσσα και τον πολιτισμό.
- Η διδασκαλία των εθνοτικών γλωσσών είναι ιδιωτική υπόθεση των ατόμων ή των ομάδων.
- Οι μαθητές ευθύνονται για την επιτυχή ή μη ένταξή τους.
- Ταύτιση σχολικής επίδοσης με το ελλειμματικό/ δυσλειτουργικό πολιτισμικό κεφάλαιο.

Αφομοίωση και ο «άλλος»

- Η εθνοκεντρική αυτή αντίληψη περιορίζει τον «άλλο» σε ρόλο κομπάρσου
  - στερώντας του τη δυνατότητα αυτοπραγμάτωσης και
  - εκδήλωσης ατομικών χαρακτηριστικών.

- Το άτομο νοείται ως tabula rasa που θα πρέπει να απορρίψει το σύστημα αξιών/χαρακτηριστικών του και να εμβαπτισθεί στο νέο του εθνικό εαυτό. – π.χ. Νέοι Αυστραλοί.

Συμπερασματικά

- Η αφομοίωση απέτυχε να επικρατήσει ολοκληρωτικά και ευθύνεται για την σχολική αποτυχία και τον κοινωνικό αποκλεισμό μεγάλης μερίδας μαθητών.
- Καταλυτικό παράγοντα έπαιξε η αρνητική επιρροή στην αυτοεικόνα των μαθητών με την απαξίωση του πολιτισμικού τους κεφαλαίου και η τάση για επανακοινωνικοποίηση σε ‘ξένα’ πρότυπα

Δραστηριότητα

- Φέρε στο νου σου μια πολιτισμικά διαφοροποιημένη κατάσταση που θεώρησες αποκρουστική, ενδεχομένως σε μια ξένη χώρα.
  - Σκέψου γιατί.
- Προσπάθησε επίσης να φανταστείς ένα στοιχείο του δικού σου τρόπου ζωής το οποίο ένας άνθρωπος από τη χώρα αυτή θα μπορούσε να θεωρήσει αποκρουστικό (Hendry 2011, σ. 103-104).

Πηγές (1)

- Μάρκου, Γ. 1998, Προσεγγίσεις της Πολυπολιτισμικότητας και η διαπολιτισμική Εκπαίδευση- επιμόρφωση Εκπαιδευτικών, ΓΓΛΕ Αθήνα. (http://hippothoe.lis.upatras.gr/cgi-bin-EL/egwcgi/332316/showfull.egw/1+0+1+full)
- Γκόβαρης, Χ., 2001, Εισαγωγή στη διαπολιτισμική Εκπαίδευση, Ατραπός, Αθήνα. (http://hippothoe.lis.upatras.gr/cgi-bin-EL/egwcgi/332316/showfull.egw/2+0+1+full)
- Joy Hendry, *Οι κόσμοι που μοιραζόμαστε. Εισαγωγή στην πολιτισμική και κοινωνική ανθρωπολογία,* επιμ. Έλια Πετρίδου, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2011.
- Thomas Hylland Eriksen, *Μικροί τόποι, μεγάλα ζητήματα. Μια εισαγωγή στην κοινωνική και πολιτισμική ανθρωπολογία,* εισαγωγή και επιστημονική επιμέλεια Ιωάννης Μάνος, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 2007. (http://hippothoe.lis.upatras.gr/cgi-bin-EL/egwcgi/332316/showfull.egw/5+0+1+full)

Πηγές (2)

- Λίνα Βεντούρα, *Μετανάστευση και Έθνος. Μετασχηματισμοί στις συλλογικότητες και τις κοινωνικές θέσεις,* Ε.Μ.Ν.Ε.-Μνήμων, Αθήνα 1994. (http://hippothoe.lis.upatras.gr/cgi-bin-EL/egwcgi/332316/showfull.egw/6+0+1+full)
- Χρ. Κωνσταντοπούλου, Λ. Μαράτου-Αλιπράντη, Δ. Γερμανός, Θ. Οικονόμου (επιμ.), *«Εμείς» και οι «άλλοι». Αναφορά στις τάσεις και τα σύμβολα,* Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα 2000. (http://hippothoe.lis.upatras.gr/cgi-bin-EL/egwcgi/332316/showfull.egw/7+0+2+full)
- Αθ. Μαρβάκης, Δ. Παρσάνογλου και Μ. Παύλου (επιμ.), *Μετανάστες στην Ελλάδα,* «Ελληνικά Γράμματα» - Εταιρεία Πολιτικού Προβληματισμού «Νίκος Πουλαντζάς», Αθήνα 2001. (http://hippothoe.lis.upatras.gr/cgi-bin-EL/egwcgi/332316/showfull.egw/8+0+2+full)
- Ευθ. Παπαταξιάρχης (επιμ.), *Περιπέτειες της ετερότητας. Η παραγωγή της πολιτισμικής διαφοράς στη σημερινή Ελλάδα,* Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2006. (http://hippothoe.lis.upatras.gr/cgi-bin-EL/egwcgi/332316/showfull.egw/9+0+1+full)

Βιβλιοθήκη ΠΠ

- Αξιοποιήστε τη βιβλιοθήκη του ΠΠ και τους ηλεκτρονικούς καταλόγους π.χ. http://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/handle/10889/4768

&

- Μελετήστε το άρθρο: Τα Απογευματινά Σχολεία της Αυστραλίας και η χάραξη μιας Εθνικής Εκπαιδευτικής Πολιτικής στον 21ο αιώνα / στο https://dspace.flinders.edu.au/jspui/handle/2328/8160

Τέλος Ενότητας